

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

- **зниження експортної орієнтації економіки регіонів шляхом нарощування потенціалу внутрішнього ринку.** Зростання потенціалу внутрішнього ринку має стати надійним компенсатором втрат від скорочення експортної діяльності, що сприятиме збільшенню авантаженості виробничих фондів промисловості.

- **розбудова аграрно-індустріальної моделі української економіки.** Висока ймовірність втрати експортного ринку частиною промисловості невідворотно зумовить болюче рішення про згортання певних напрямків «надлишкових» фондів. Компенсація можлива за рахунок розвитку національного аграрного потенціалу, значущість якого посилюється в умовах світової продовольчої кризи.

- **реалізація повномасштабної стратегії імпортозаміщення.** Реструктуризація переробної промисловості є необхідним напрямком забезпечення конкурентоспроможності в посткризовому світі, що вимагає невідкладного запровадження ефективних заходів у сфері імпортозаміщення.

З метою якнайшвидшого виходу з кризи необхідно:

- розробити та впровадити довгострокову програму імпортозаміщення, де передбачити організаційно-технічну і кредитну підтримку пріоритетного розвитку галузей, орієнтованих на виробництво продукції кінцевого споживання для потреб внутрішнього ринку, яка має стабільно високий попит (побутова хімія, побутова техніка, легка промисловість, спеціалізоване машинобудування тощо)

- цілеспрямовано розширювати платоспроможність внутрішнього ринку, в тому числі шляхом оптимізації розміщення державного замовлення, захисту працюючого населення в частині своєчасності і повноти виплат заробітної плати, стимулювання збуту продукції національних виробників на внутрішньому ринку через оптимізацію інформаційних та торговельно-збутових мереж, демонополізацію доступу внутрішнього виробника до кінцевого споживача тощо.

- зменшити податкове навантаження від прямого оподаткування доходів фізичних (знижити ставки нарахування в фонди соціального страхування) та юридичних осіб (запровадити диференційовані ставки податку на прибуток).

- запровадити системну інформаційно-правову та організаційно-технічну допомогу сільськогосподарським виробникам в питаннях розширення присутності та захисту інтересів на зовнішніх ринках. Розробити державно-приватні ініціативи стосовно розвитку аграрного сектору України, де передбачити механізми забезпечення домовленостей між державою та сільгоспвиробниками у принципових питаннях регулювання зовнішньоторгівельної діяльності, динаміки цін на паливно-мастильні матеріали, ціни на добрива, тарифи на перевезення тощо.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Обсяги экспорту-импорта товаров за регионами Украины за 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/zd/oet/oet_u/oet1209_u.htm
2. Один рік України у СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://brc.undp.org.ua/img/publications/Ukraine_WTO.pdf
3. Ukraine's goods schedules [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/tratop_e/schedules_e/ukr.zip
4. Набуття прав інтелектуальної власності та використання об'єктів права інтелектуальної власності на підприємствах України у 2009 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2010/04_10/95.zip
5. Бабець І.Г. Удосконалення механізмів державного управління міжнародним співробітництвом регіонів у інвестиційній сфері / Бабець І.Г. // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект.- Донецк: ДонНУ, 2010.- С. 79-82

РЕЗЮМЕ

У статті розглядаються тенденції посткризової динаміки зовнішньоекономічної діяльності регіонів України у 2009 – 2010 роках.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, внутрішнє виробництво, антикризові дії

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются тенденции посткризисной динамики внешнеэкономической деятельности регионов Украины в 2009 - 2010 годах.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, внутреннее производство, антикризисные меры

SUMMARY

In article tendencies of postcrisis dynamics of foreign trade activities of regions of Ukraine in 2009 - 2010 are considered.

Keywords: foreign trade activities, internal manufacture, anti-recessionary measures

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Медведкіна Є.О., доцент кафедри «Міжнародна економіка» ДонНУ, к.е.н., провідний науковий співробітник Регіонального філіалу НІСД у м. Донецьку (Україна)¹

Актуальність теми дослідження. В другій половині ХХ в. валютно-фінансова інтеграція перетворилася в одну з найважливіших тенденцій розвитку світової валютної системи. Першопрохідниками в цій справі стали західноєвропейські країни. У 1950 р. сімнадцять держав створили Європейський платіжний союз, що уже до кінця десятиліття дозволив їм перейти до повної конвертованості національних валют і налагодити ефективну систему взаємних розрахунків. Тим самим валютно-фінансова інтеграція заявила про себе як про винятково ефективний інструмент рішення колективних задач того або іншого регіону. Валютна інтеграція має місце як між промислово розвинутими країнами, такими як країни Європейського союзу і країни Північної Америки, так і в країнах Південно-Східної Азії, країнах, що розвиваються, Південної Америки і Африки, а також в країнах з перехідною економікою – таких як країни СНГ і Східної Європи.

Ступінь вивченості проблеми дослідження. Цим проблемам присвячено праці вітчизняних вчених: Д.Лукач'янка, В.Будкіна, Б.Губського, Ю.Макогона, А.Гальчинського, А.Філіпенка, Л.Петрашко, Ю.Пахомова, Н.Бударіної, Є.Савельєва, Л.Руденко, а також західних вчених Дж.Кейнса, Д.Рікардо, М.Фрідмана, Л.Ерхарда, Л.Вальраса, І.Фішера, Р.Мандела, Дж.Флемінга, М.Портера, Р.Коуза та інших.

Мета дослідження полягає у розвитку теоретико-методологічних та розробці науково-практичних положень щодо дослідження процесу формування нової світової валютної системи в умовах глобальної фінансової кризи.

Основна частина. Причину валютної інтеграції між окремими країнами світу в даний час економісти бачать, в першу чергу, в розвитку світової економіки. В другій половині ХХ сторіччя глобалізація і конкуренція досягли такого рівня, що можливості країн добитися економічного і соціального зростання на індивідуальній основі різко скоротилися.

Валютна інтеграція може відбуватися в різних формах. В даному випадку все визначається рівнем розвитку і станом економіки країн – учасників інтеграційного процесу, а також планованою і прийнятною для даних країн глибиною співпраці. У сучасному світі вироблені три основні моделі регіональної взаємодії у валютній сфері. Умовно їх можна позначити як західноєвропейська, латиноамериканська і африканська [1, с. 56].

Західна Європа йшла до єдиної валюти декілька десятиріч. Головним призначенням європейської валютної інтеграції було і залишається забезпечення системи багатосторонніх розрахунків, оскільки економічні зв'язки в Європі завжди були багатосторонніми, а національні господарства тісно перепліталися. Вже в кінці 50-х років всі члени Європейського економічного співтовариства, що тільки що утворилося, направляли і одержували з країн-партнерів від 30 до 50% експортно-імпортних товарів.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Механізм валютної інтеграції включає сукупність валютно-кредитних методів регулювання, за допомогою яких здійснюються зближення і взаємне пристосування національних господарств і валютних систем. Основними елементами валютної інтеграції є:

а) режим спільно плаваючих валютних курсів;

б) валютна інтервенція, у тому числі колективна, для підтримки ринкових курсів валют у межах узгодженого відхилення від центрального курсу;

в) створення колективної валюти як міжнародного платіжного-резервного засобу;

г) спільні фонди взаємного кредитування країн-членів для підтримки курсів валют;

д) міжнародні регіональні валютно-кредитні і фінансові організації для валютного і кредитного регулювання [2, с. 2].

Проаналізуємо основні валютно-інтеграційні процеси на даному етапі еволюції світової валютної системи.

В 2006 році в Азії стартував проект, успішне здійснення якого загрожувало світовій спільноті появою нового економічного гіганта. Йдеться про створення в Азійсько-Тихоокеанському регіоні єдиної азійської валюти по типу євро – АКЮ (Asian Currency Unit), що означає формування третього, після американського і європейського, фінансового центру. Успішна реалізація даного проекту приведе до ослаблення залежності країн-учасниць від долара, що не може не вплинути на економіку Америки, а відповідно і світу.

Величезне значення має той факт, що зона АКЮ охопила територію з населенням, що становить п'яту частину планети, і відразу вийшла на перше місце, а по економічній потужності, науково-технічному, фінансовому потенціалу і частки в глобальній торгівлі опинилася цілком конкурентоздатною з державами-учасниками євросони [3, с. 41].

Зараз нова валюта використовується як базова одиниця при оцінці офіційних резервів, а також при розрахунку тарифів і інших показників, де вибір іншої точки відліку скрутний з економічної точки зору. Вона є розрахунковим кошиком, в якому вага кожної валюти пропорційна розміру ВВП і об'ємам зовнішньої торгівлі відповідної країни. Проте, поки йдеться не про заміну грошових одиниць азійських країн на єдину валюту. АКЮ просто відображає взаємні котирування грошових одиниць регіону і використовується як індикатор їх коливань по відношенню до долара США і євро. Це показник середнього значення цінності валют країн-учасниць, що відображає стан економіки в регіоні.

Таблиця 1.

Вибіркові показники соціально-економічного стану деяких країн зони АКЮ у 2008 році [4]

Показники	Китай	Японія	Бруней	Сингапур	В'єтнам	Індонезія
Територія, тис. кв. км	9597	377,8	5,765	648,0	330,9	1919,32
Населення, тис. чол.		126,7	305	3894	76500	201050
Обсяг ВВП, млрд. дол. США	7,916	4,354	0,1964	0,244	0,2466	0,932
ВВП на душу населення, тис. дол. США	5,9	34,5	50,5	51,7	2,6	3,7
Інфляція, %	5,9	2,4	5,6	6,0	23,3	8,5

Об'єднання країн за прикладом ЄС означає інтеграцію економіки і припускає втрату незалежності у сфері грошової і фінансової політики для кожної конкретної країни. До зони нової валюти увійдуть країни різні по своїй структурі, як, наприклад, Японія з переважанням приватного сектора і В'єтнам, де велика роль держави в економічному житті суспільства.

Обсяг взаємної торгівлі між тринадцятьма країнами-учасницями АКЮ перевищує загальний обсяг їх торгівлі з іншими державами, що свідчить про зрілість рівня кооперації. З урахуванням того, що обсяг взаємної торгівлі в Азії росте на 20 % щорічно, можна стверджувати, що рівень кооперації і інтеграції в цьому регіоні є запорукою успіху нової валюти.

За допомогою АКЮ вдасться уникнути коливань валютних курсів в Азії, адже для успішного функціонування транснаціональних корпорацій необхідний стійкий стан валют по відношенню одна до одної, інакше їх коливання можуть призвести до неконтрольованого зростання витрат в межах однієї компанії.

Якщо брати за основу азійської інтеграції досвід європейської валютної інтеграції, то необхідно врахувати виконання декількох обов'язкових умов. Перш за все, уряди країн, що об'єднуються, повинні мати усвідомлене бажання ввести загальну валюту. По-друге, необхідний загальний ринок праці, оскільки трудові ресурси повинні мати нагоду вільно перетинати межі країн, які готуються об'єднуватися, а вартість трудових ресурсів і їх якість в цих країнах повинна бути приблизно на одному рівні. І, по-третє, потрібне створення вільного ринку капіталу та уніфікованого валютного законодавства. Ці чинники, сприяючи переходу до нової валюти, сьогодні виконуються не повною мірою: існують відмінності в політичному устрої і політичні суперечності; різні ринки робочої сили (наприклад, в Японії можна говорити про наявність висококваліфікованої робочої сили, в Китаї ж домінують низькокваліфіковані працівники); важлива наявність візового режиму між цими країнами; також утворенню вільного ринку капіталів перешкоджає Китай, де діють достатньо жорсткі валютні обмеження.

Долар вже сьогодні не справляється з функцією світової валюти і створення АКЮ завдасть відчутного вдару по гегемонії США в світі. Адже воно означає фактично утворення ще одного могутнього світового центру, що може сприяти зникненню поняття світового лідерства в економіці в цілому. Поява АКЮ відповідає тенденціям світового валютного ринку, які спостерігаються останнім часом [5, с. 5].

Амеро – північноамериканська об'єднана валюта – передбачувана валюта Північно-Американського Союзу (США, Канада, Мексика), яка може замінити долар США, канадський долар і мексиканське песо. Концепція Північно-Американського Союзу і амеро аналогічна Європейському Союзу і євро.

Таблиця 2.

Показники соціально-економічного стану США, Канади і Мексики в 2008 році [4]

Країна	Територія, тис. кв. км	Населення, тис. чол.	Обсяг ВВП, млрд. дол. США	ВВП на душу населення, тис. дол. США	Інфляція, %
США	9400	260000	14265	47	1,3
Канада	10000	31700	1336	39,3	2,3
Мексика	1958,2	75000	1578	13,3	6,2

Про можливість створення Північноамериканського Союзу було оголошено в 2005 році. На перших порах планувалося створення спеціальної наглядової ради, до складу якої входили б представники трьох держав.

Державний борг США в даний момент перевищує 14 трлн. дол. США. В доларовій зоні знаходиться практично весь світ. Необмежена емісія долара стимулювала попит на товари і послуги у всіх країнах. Фінансова криза спровокувала ще більшу емісію долара,

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

щоб відновити ліквідність. За станом на липень 2009 року США повинні Китаю 2,1 трлн. дол. США. Якщо США оголосить дефолт по своїх боргах, які номіновані в доларах, то майже весь світ залишиться ні з чим. Відсутність грошей приведе до різкого падіння грошової ліквідності. Колас світової фінансової системи приведе до різкої зміни ролей регіональних валют [6, с. 171].

Вигоди від введення амеро:

- США, оголосивши дефолт, звільняють себе від всяких зобов'язань;
  - економіка США дістає можливість почати все з чистого листа;
  - Мексика і Канада повністю потрапляють під управління США;
  - укрупнення і побудова регіональних центрів вигідно транснаціональним корпораціям.
- Введення амеро з одночасним створенням єдиного економічного простору дозволить США і Канаді отримати додаткові ринки збуту своєї продукції і дешево робітничу силу, а також можливість нарощувати активи в інших країнах — учасниках зони нової валюти. Що дуже актуально, враховуючи, що у них є величезні запаси стратегічної сировини. Все це значно пожвавить економіку Сполучених Штатів і Канади.

Негативні наслідки:

- світова економіка може одержати найсильніший удар по фінансовій ліквідності;
- втрата довіри до паперових грошей призведе до найсильнішої девальвації національних валют;
- золото поверне позиції резервної валюти;
- повернення до грошових відносин на основі золотого стандарту, що скоротить важелі дії на ринкову економіку;
- стануть неможливими методи стимулювання попиту;
- ескалація напруженості унаслідок падіння рівня життя в багатьох країнах, що може призвести до серйозних військових конфліктів.

Економічне співтовариство держав Західної Африки (ЕКОВАС) розробляє програму введення колективної грошової одиниці - афро.

Афро – аналогічно з євро і амеро планована валюта Африканського Союзу. Рішення про введення афро ухвалене в Абудже, столиці Нігерії, під час підписання договору про єдиний економічний простір в Африці.

Введення афро планується на 2028 рік, але перспективи даного плану дуже туманні, оскільки багато країн планують приєднатися до інших валютних союзів (Кабо-Верде планує ввійти в ЄС).

На даний момент в Африці діє декілька валютних союзів – Західноафриканській економічній і валютній союз і Центральнаафриканське валютно-економічне співтовариство. Розрахунковою одиницею цих об'єднань є франк африканського співтовариства - франк КФА, який жорстко прив'язаний до французького франка. Країни - учасниці валютних союзів погоджують валютну політику, визначають єдині правила емісії єдиної грошової одиниці, використання загальних золотовалютних резервів, контролю над зовнішніми розрахунками, регламентації діяльності банків. Присутність в угрупованні вкрай бідних країн і країн, що формуються, з напруженою внутрішньополітичною обстановкою ставить під сумнів реалістичність всього проекту.

В 2008 році латиноамериканські країни оголосили про початок сумісних дій по об'єднанню своїх валют. З такою заявою виступив президент Бразилії Луїс Інасуї та Силва. Він відзначив, що створення південноамериканського блоку Unasur (Union de Naciones Suramericanas), заснованого 23 травня 2008 року, після підписання угоди представниками низки латиноамериканських країн, сприятиме формуванню єдиної валюти.

Згідно документу, підписаному 23 травня 2008 року, штаб-квартира нового альянсу знаходитиметься в Еквадорі, єдиний парламент - в Болівії, а єдиний банк - в Колумбії. Вважається, що Unasur будуватиметься за тими ж принципами, що і Європейський союз.

Раніше повідомлялося, що в кінці 2007 року латиноамериканські країни створили свій аналог Міжнародного валютного фонду - Banco del Sur. Він кредитуватиме проекти на території Південної Америки. Угоду про створення банку підписали Аргентина, Болівія, Бразилія, Венесуела, Парагвай, Еквадор і Уругвай.

Таблиця 3.

Вибіркові показники соціально-економічного стану країн Південної Америки у 2008 році [7]

Показники	Бразилія	Венесуела	Аргентина	Еквадор
Територія, тис. кв. км	8514,8	916,4	2766,9	283,6
Населення, млн. чол.	192,098	27,730	40,134	13,850
Обсяг ВВП, млрд. дол. США	1980	334,7	572,7	53,2
ВВП на душу населення, тис. дол. США	10,465	11,933	14,408	3,980
Інфляція, %	5	25	7	8,8

Бразилія і Аргентина, приміром, уже домовилися про перехід у двосторонній торгівлі на національні валюти і про відмову в розрахунках від американського долара. А потім сподіваються перейти і до створення регіональної валюти - у рамках організації МЕРКОСУР, найбільшого об'єднання в Південній Америці, економіка країн якого становить більше 75% ВВП континенту.

Таким чином, очевидно, що в теоретичному плані будь-які процеси в області валютної інтеграції між державами кінець кінцем повинні приводити до економічного і валютного союзу – за прикладом Європейського союзу. Проте, даного явища у багатьох випадках не відбувається. Це пояснюється тим, що нинішні процеси формування валютних зон і об'єднань знаходяться в руслі теорії «оптимального валютного простору», яку створив відомий економіст, лауреат Нобелівської премії Роберт Манделл. В 1961 році він теоретично обґрунтував можливість і доцільність відмови групи країн від національних грошових знаків на користь єдиної валюти. Ця теорія послужила основою створеного в 1999 році Європейського економічного і валютного союзу. В роботі Р. Манделла під «оптимальним валютним простором» розуміється група держав, які домовилися проводити злагоджену курсову політику з метою обмеження взаємних коливань курсів національних валют. Мета такої курсової політики - розвиток взаємних торгових і економічних відносин, сприяння пересуванню капіталу між країнами, забезпечення економічного розвитку.

Згідно теорії, умовами створення оптимального валютного простору є наступні чинники:

1. Наявність політичної волі. У країн Західної Європи така воля була. В 1950 році вони уклали угоду про Європейський платіжний союз, в 1957-м був підписаний Римський договір про створення Європейського економічного співтовариства (Спільного ринку), а укладений в 1991-м Маастріхтській договір дав початок Європейському союзу. За півстоліття країни ЄС виконали в області валютно-фінансової співпраці важкий шлях від замкнутих неконвертованих національних грошових одиниць до єдиної валюти, здатної опротестувати на світових ринках позиції долара.

2. Мобільність факторів виробництва (товарів, послуг, капіталів і робочої сили) між країнами. В країнах Західної Європи уряди надавали особливу увагу підтримці високої динаміки взаємної торговельно-економічної співпраці, проводячи політику лібералізації торгових відносин, створюючи сприятливі умови для переливу капіталів і пересування робочої сили. Однак дотепер через мовні бар'єри мобільність робочої сили в країнах ЄС залишається невисокою.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

3. **Активне використання національних валют** в обслуговуванні взаємних торговельно-економічних зв'язків і наявність розвинутих ліквідних валютних ринків. В країнах Західної Європи взаємний товарообіг в основному здійснювався в національних валютах, в них же проводилася істотна частка зовнішньоторговельних операцій. Достатньо сказати, що в середині 90-х найбільші країни ЄС (Німеччина, Великобританія, Франція, Італія і Нідерланди) оцінювали в національних валютах від 40 до 75% національного експорту і 40-50% імпорту.

4. **Забезпечення довготривалої стабільності валютних курсів країн** – учасниць по відношенню один до одного, у тому числі за допомогою механізмів обмеження взаємних коливань курсів. Країни Західної Європи просувалися до рішення цієї задачі протягом 25 років: спочатку в рамках «валютної змії», потім за допомогою механізму обмінних курсів Європейської валютної системи і, нарешті, у форматі валютного союзу.

В той же час, валютний союз з єдиною валютою зовсім не так бездоганий. У нього є свої позитивні і негативні сторони, які необхідно враховувати країнам при виборі саме такої форми інтеграції. В цій роботі Мандела-Флемінга наголошується, що єдиний валютний простір істотно відрізняється від валютного союзу з єдиною валютою. В порівнянні з валютним союзом єдиний валютний простір володіє значно більшою гнучкістю, його легше створити, і воно вимагає менших попередніх умов. По-перше, в рамках єдиного валютного простору одночасно діє декілька сильних валютних центрів, які координують свою діяльність між собою. По-друге, в рамках єдиного валютного простору створюються колективні механізми і програми, направлені на подолання кризових явищ. Ці програми спільні для країн, що входять в такий простір. Завдяки цьому механізму держави-учасники дістають можливість спільно протистояти фінансовим кризам, викликаним зовнішніми причинами. По-третє, усередині єдиного валютного простору відбувається зближення систем торгівлі валютою (при існуванні декількох центрів торгівлі, діяльність яких постійно координується), що дозволяє значно поліпшити умови для розвитку взаємної торгівлі [8].

Таким чином, не дивлячись на різноманітність форм валютної інтеграції, а також різних стадій інтеграційного процесу, на яких знаходяться зараз міжнародні економічні співтовариства, для країни, вступаючої в той або інший економічний союз необхідно розуміти, що в даному випадку повинні враховуватися багато економічних і політичних чинників, а також бажання і політична воля самої країни і її мети на світовій арені і, зокрема, в світовій економіці.

Відбувається зростання монополізації міжнародного банківського ринку найбільшими ТНБ, що є результатом концентрації банківського капіталу на міжнародному рівні. Аналіз процесів концентрації банківського капіталу показав, що процеси злиттів і поглинань на внутрішньому ринку варто розглядати як передумову до концентрації банківського капіталу вже на міжнародному рівні. Транснаціоналізація банківського бізнесу обумовлюється розвитком та концентрацією банківського капіталу, розширенням механізму його функціонування на міжнародному рівні, що визначає розвиток світової економіки та перебудовує міжнародні економічні відносини.

Таким чином, спостереження змін у світовому банківському бізнесі в умовах глобалізації дозволяють зробити наступні висновки:

1. Відбувається ріст монополізації міжнародного банківського ринку найбільшими ТНБ, що є результатом концентрації банківського капіталу на міжнародному рівні.

2. Спостерігається скорочення частки традиційних банківських операцій на глі зростання значення інвестиційного банкінга, фінансового консалтингу, операцій на формальних фінансових ринках (у тому числі й спекулятивному характері).

3. В умовах фінансової глобалізації банки зіштовхнулися з міжнародними банківськими кризами. Транскордонна консолідація та зростання взаємозалежності фінансових ринків спричиняє міжнародний характер банківських криз. Як правило, зміна ситуації на одному фінансовому ринку (коливання валютних курсів, процентних ставок і курсів акцій) впливає на зміни на інших ринках.

Світова фінансово-економічна криза 2008 року, два саміти G-20 2008 р. і 2009 р., присвячений виробленню двадцятьма державами солідарних засобів боротьби з причинами цієї кризи, форум в Давосі по проблемах світової економіки 29 січня 2009 р. свідчать про те, що діюча в поточний час світова фінансова архітектура доживає свої останні місяці і буде замінений негайно, як тільки з'являться прийнятні пропозиції по новій, ефективній і справедливій, з погляду всіх держав-членів ООН, фінансової архітектури [9, с. 48].

В опублікованих 16 березня 2009 року на офіційному сайті президента РФ "Пропозиціях Російської Федерації до саміту "Групи двадцяти" в Лондоні (квітень 2009 року)" пропонується "доручити МВФ (або спеціальній уповноваженій робочій групі "двадцятки") підготувати дослідження наступних сценаріїв:

– розширення (диверсифікація) переліку валют, що використовуються як резервні, на основі вживання злагоджених заходів по стимулюванню розвитку крупних регіональних фінансових центрів;

– створення наднаціональної резервної валюти, емісія якої здійснюватиметься міжнародними фінансовими інститутами.

Представляється доцільним розглянути роль МВФ в цьому процесі, а також визначити можливість і необхідність вживання заходів, які дозволять СДР стати визнаною всією світовою спільнотою "суперрезервною валютою".

Нові гіганти світової економіки – Бразилія, Росія, Індія та Китай, відомі серед фахівців як група БРІК, першими почали виходити з нинішнього важкого світового економічного спаду. Співвідношення сил у світовій економіці змінюється, країни БРІК підсилюють свої позиції в умовах занепаду, що усе ясніше проявляється, традиційних західних економічних центрів, у першу чергу США і держав Західної Європи. Такі країни, як Росія, Китай і Індія будуть процвітати, тому що їхнє населення, компанії та уряди не мають настільки великих боргів, як держави Заходу. У результаті, останні будуть змушені в найближчє десятилітті направляти колосальні кошти на погашення відсотків за позиками і взятими кредитами. Крім того, фахівці Світового банку назвали країни БРІК «світлою плямою глобальної економіки». Вже сьогодні на ці чотири країни припадає 26% площі суші, на якій проживає 40% населення землі. ВВП країн БРІК складає 15% світового, а валютні запаси – 42%. На саміті БРІК, що проводився в червні 2009 року, лідери країн домовилися розробити параметри нової світової фінансової архітектури. Вони виступили за реформування ООН, СОТ, перегляд ролі МВФ та зміну системи прийняття рішень у цій організації до січня 2011 року. Країни дали зрозуміти, що вимагають підвищення своєї ролі у світовій фінансовій системі [4].

Висновки. Отже, проведений аналіз показав, що у світі виникли нові полюси сили - в Азії, в Перській затоці, в Латинській Америці і навіть в Африці. Рівновага у світі змінюється. Можна очікувати, що через 40-50 років в світі залишиться всього декілька валют, достатньо впливових, а країни об'єднуються в 4-5 валютних зон. Це в цілому позитивно позначиться на світовому валютному ринку, що може виявитися в скороченні коливань основних валют, курси яких стануть більш стійкими.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Михайлів З.В. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини: навч. посібник / Михайлів З.В., Галатяк З.П., Горбаль Н.І. – Львів: Видавництво Нац. унів-ту «Львівська політехніка», 2004. – 244 с.
2. Нгуен Ван Пхунг. Глобалізація світових фінансово-валютних ринків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук (08.05.02)/Ван Пхуен Нгуен. – К., 2000. – 16 с.
3. Стукало Н. В. Фінансова глобалізація: сучасні тенденції розвитку та висновки для України // Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки / Донецький економіко-гуманітарний інститут МОН України, Інститут економіко-правових досліджень НАН України. - Вип. 2 (17). - Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. - С. 41-44.
4. Годовой отчёт МВФ за 2008 г. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/weo/2009/02/pdf/sumr.pdf>
5. Шишков Ю.В. Мировая финансовая система: необходимость реформ / Ю.В. Шишков // Мировая экономика и международные отношения. - 2003. - № 11. - С.3-8.
6. Швайка М.А. Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання/ М.А. Швайка// Економічний вісник Донбасу. – 2009. - № 1 (15). – С. 165-171.
7. UNCTAD, World Investment Report 2009: Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge. 294 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unctad.org/en/docs/wir2009_en.pdf.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

8. Основи економічної теорії: політехнічний аспект [Електронний ресурс]: Підручник/ За ред. Г.Н. Климка та В.П. Нестеренка, - К.: Вища школа, 1997. – Режим доступу: <http://www.student-books.com.ua/content/view/8/50/1/74>
9. Кондратенко В.А. Справедливая мировая финансовая архитектура, как результат системной формализации и решения важнейших проблемных задач в мировой экономике. Сборник статей автора. К., 2009.

РЕЗЮМЕ

Мета дослідження полягає у розвитку теоретико-методологічних та розробці науково-практичних положень щодо дослідження процесу формування нової світової валютної системи в умовах глобальної фінансової кризи.

РЕЗЮМЕ

Цель исследования состоит в развитии теоретико-методологических и разработке научно-практических положений относительно исследования процесса формирования новой мировой валютной системы в условиях глобального финансового кризиса.

SUMMARY

The research objective consists in development methodological and working out of scientifically-practical positions concerning research of process of formation of new world currency system in the conditions of global financial crisis.

НОВІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ З ОСОБЛИВИМ ПОДАТКОВИМ РЕЖИМОМ (СЕЗ І ТПР)

Анісімов А.Є., перший заступник начальника головного управління промисловості та розвитку інфраструктури Донецької обласної державної адміністрації, к.е.н., доцент ¹

Спеціальні (вільні) економічні зони (СЕЗ) – один з досить помітних елементів структурних перетворень світової економічної системи другої половини ХХ ст. Вони географічне розосереджені практично на всіх континентах та присутні у різних групах країн – як у тих, що розвиваються, так і у промислово розвинених.

Спеціальний режим господарювання є інститутом господарського законодавства який регулює специфіку організації і здійснення господарської діяльності на територіальному і галузевому рівнях. Видом спеціального режиму господарювання є заохочувальний режим господарювання в спеціальних (вільних) економічних зонах, який регламентує: по-перше питання організації господарської діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах (створення спеціальних (вільних) економічних зон, створення спеціальних органів управління спеціальних (вільних) економічних зон); по-друге, безпосередньо процес здійснення господарської діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах.

Одним із початкових, що визначали суть вільної зони, був термін «вільна гавань» (porto franco). З розповсюдженням механізму зон та модифікації, його цільовою та функціональною спрямованістю понятійний ряд розширювався, в тому числі під впливом мовних особливостей держав-засновниць. В результаті явище, що має внутрішню цілісність, отримало значну кількість понять та визначень: вільні зони, вільні торгові зони, експортно-виробничі зони, вільний порт, вільні експортно-виробничі зони, вільні експортні зони, технологічні зони, вільні зони заохочення експорту, зони безмитного ввозу, індустріальні зони, зони сприяння інвестиціям, спеціальні економічні зони, зони безмитного виробництва, зони безмитного промислового експорту, зони спільного підприємництва, зони зовнішньої торгівлі, промислово-виробничі зони, зони вільної економіки, техніко-виробничі зони, зони безмитної торгівлі тощо.

Існує не менше 30 різних дефініцій, що визначають це явище. Найбільш розповсюдженими з них є терміни «вільна економічна зона» (ВЕЗ) та «експортно-виробнича зона» (ЕВЗ). Перший найбільш точно відображає той ключовий момент, що зона представляє собою економічне, а зовсім не політичне, соціальне чи інше утворення з вільним (спрощеним відносно національної економіки і максимально наближеним до світової) режимом підприємницької діяльності. Другий термін досить широко популяризований економічною наукою, найбільш активно використовується в практиці країн, що розвиваються, які є лідерами по чисельності ЕВЗ, а також офіційно використовується рядом міжнародних організацій, у тому числі Міжнародною Організацією Праці, Центром ООН по Транснаціональним Корпораціям, Всесвітньою Асоціацією ЕВЗ.

Крім того, існує багатоваріантність підходів у визначенні самого явища вільних зон. Власні трактування ВЕЗ дає законодавство країн, що беруть участь у процесі зонування, а також міжнародні угоди, теоретико-практичні дослідження, документи спеціалізованих організацій, асоціацій тощо. Серед найбільш відомих назвемо лише ті визначення, що були дані в постанові Ради спільного ринку від 4 березня 1969 р., додатку до Конвенції в Кіото від 18 березня 1973 р., документах UNCTAD від 1975 р., Ради спільного ринку від 1988 р., матеріалах Міжнародної Організації Праці, Центру ООН по ТНК. Всесвітньої Асоціації ЕВЗ. Всі вони, співпадаючи у відзеркаленні найважливіших суттєвих рис вільних зон, пропонують власні, оригінальні трактовки. Але визначення, які дані в цих документах, недостатньо повно й точно описують сутність та основні риси поняття «зона».

Наприклад, трактування поняття експортної виробничої зони як «чітко визначеної промислової зони, в якій сформовано анклав безмитної торгівлі в митному та торговому режимі приймаючої країни, і в якій іноземні підприємства, що виробляють в основному продукцію на експорт, отримують вигоду з наданих фіскальних пільг», викладено Центром ООН ТНК. Це формулювання далеко не ідеальне і, за словами експертів Центру, не враховує відхилень від схеми або так званих «прикордонних» явищ. Суть останніх у тому, що зона, названа експортно-виробничою, може бути фактично орієнтована на місцевий ринок (імпорт). Режим ЕВЗ може розповсюджуватися на всю територію країни, якщо остання відмінила власним рішенням торговельні (тарифні та нетарифні) обмеження (Гонконг, Сінгапур, Макао). Крім того, під наведену дефініцію не підпадають іноземні для приймаючої держави підприємства, що мають відповідні митні та фінансові пільги, а також оффшорні території та центри з особливим режимом діяльності банківсько-страхових інститутів і нерезидентських компаній. Тобто поняття ЕВЗ є вузьким, частковим випадком більш загального явища, що займає досить чільне місце (до 50% всіх існуючих ВЕЗ за кількістю та економічними результатами діяльності).

Вивчення світового досвіду СЕЗ дозволяє зробити висновок про широке різноманіття форм, цілей, механізмів, стратегій розвитку та результатів застосування. Інтеграція України у міжнародну економіку, вимагає дослідження іноземного досвіду функціонування СЕЗ та опрацювання шляхів його використання в національних умовах. Наступним завданням для нашої держави після вступу до СОТ є поступове набуття членства у ЄС. Досягнення встановленого завдання є неможливим без гармонізації національного законодавства відповідно до правил та норм ЄС. Аналіз нормативних документів, які опосередковують вступ України до ЄС, засвідчує, що з усіх галузей національного законодавства найбільшим змінам підлягає саме господарське законодавство оскільки воно опосередковує економічну інтеграцію. Але що стосується СЕЗ, вимоги до них у директивах ЄС не є якимось специфічними, тому питання гармонізації повинно досліджуватися в контексті несуперечливості їх статусу вимогам СОТ (це і є головною вимогою ЄС). Враховуючи рівень розвитку країн ЄС, необхідно зазначити й той факт, що застосування в Україні найбільш поширених в країнах ЄС СЕЗ, є фактично не можливим в силу різниці у економічному стані держав.

Важливим кроком в розвитку і консолідації національного законодавства про спеціальні режими господарської діяльності було прийняття в 1992-2001 рр. нормативно-правових актів про спеціальні (вільні) економічні зони і спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку. Процес розвитку законодавства України, що регулює створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, можна розділити на чотири етапи: I етап – з 1992 р. по початок 1998 р.; II етап – з 1998 р. до середини 1999 р.; III етап – з середини 1999 р. по 2001 р.; IV етап – з 2001 р. по теперішній час.